

13 Ekim 2017

SINIRDA Dergisi (*)

1-Sınırdaki Dergisinin çıkış öyküsü nasıldır? Neyin sınırındadır?

Önce teşekkür, Sınırdaki'ya gösterdiğiniz ilgi ve yarattığınız bu fırsat için teşekkür ederim.

Bir dergi bir düşünceye doğar. Bir düşünceyi sınırlarına kadar zorlamak, itelemek, bir fikri sabite takılmak değil, tersine o düşüncenin kapasitesini realize etmek demektir. Ve hayat genelde bu kapasiteyle biçimlenir. Türkiye'de olmayan şeydir bu söylediğim, düşünceleri etiket gibi taşımak ve onlara bir kelebek muamelesini reva görüp, hayatımızın aralıklarından, boşluklarından süzülüp gidişleri ardından güzellmeler ya da ağıtlar düzmek, revaçta olan hep bu. Kahrolası bir cumhuriyet batılılaşmasının, bu İslam coğrafyasının ataerki kültürüne köklerini salması *imkansız modernleşme* uğraşısının, bu fakir, tıkHz, kısır ve aptal habitusu 70'ler dahil tüm sol kuşakları adeta paralyze etmiştir. Bir düşünceyi anlamak, onun meydan okuyuşuyla cebelleşmek ve alt etmek, edemiyorsan (ki bu kaçınılmaz olabilir) oturup kendini, hayatını ve tüm ilişkilerini içine hapsettiğin o mahkum koğuşunun ('ağası olsan bile) mahpusluğunu sorgulamayı gerektirir. Oysa bizde bir düşünce çıkar ve mevcut düşüncenin cevaplayamayacağı sorular sorarsa ne yapılır? Bugünkü kuşaklar bile bilir bunun yanıtını; sessizlik yorganiyle boğulur, nefes alamaz hale getirilir ve nihayet katledilir, unutturulur. Bu, sağı solu demeden bütünüyle Türkiye aydınının en temel ahlaki refleksidir. Benim kuşağım, 70'leri yaşayan gençliğin refleksi de farklı olmadı, bu yüzden bu kuşak da; koğuş ağasının şerefine (ne de olsa "bizim ağamız", "biz daha uzağa işeriz ülen") hanel gelmesin diye sorularını soramayan, cevaplarını isteyemeyen, kuyruğunu kıstırıp kızı üstüne oturan, tüm modern etiketler bir yana ciddi ciddi ataerki bir sol kuşaktır. Bu onun bilgiyle ilişkisidir. Fakat onun eylemle ilişkisi, yani onun başkaldırı erdemi, her ne dersek diyelim insanı insan yapan ve insanlığa anlam veren yazgı olarak isyan ahlakı bu kuşağın ethosunu kuran şeydir. Bunu ataerki bir yiğitlik güzellemesi anlamında anlayan hata eder, koca küreyi ve onun emekçilerini yüreğine sığdırmış, uzun yürüyüşler, isyanlar ve ayaklanmalar rehberliğinde her adım attığı yere emeğin ve onun değerlerinin heyecanını, dürüstlüğünü, cesaret ve sevdasını taşıyan bir kuşak, sadakatin böylesi her zaman görülür türden değildir. Bu yüzden sol 70'lerde halkın düşünme, sevme biçimlerine girebilmiş, kitleselleşmiş, zamanın ruhu haline gelebilmiştir. Bilgisi nedeniyle değil, isyan ahlakı nedeniyle halkın sevgisini kazanmış ve bilgisini ortaya koyduğu anda da tereddütsüz dışlanmış. Bir gün bu ülkenin özgürlük tarihini 'gerçekten' yazacak olanlar çıkarsa, her anlatışta şiddet vurgusuyla eyleminin değeri hiçe indirgenen, kullanılmış gençlik söylemiyle küçümsenen 70'li yıllar gençliğinin bu ülkeye armağan ettiği 'direniş ahlakı'nın, 'isyan ethos'unun demokratik bir politika için nasıl vazgeçilmez bir referans olduğunu kavrayacaktır. 12 Eylül darbesi bu 'isyan ethosu'na karşı yapılan bir darbedir. Tek yok ettiği budur. Bugün bu kuşak gençliklerinde yarattıkları harika çocuğu, ihtiyarladıklarında bizzat öldürdükleri ve 12 Eylülcülerini zafere taşıdıkları için suçlanabilir. Evet suçlanabilirler, "kimlik politikası" peşine, "daha insanlı bir dünya" peşine "İslamla diyalog" peşine, "evrensel hukuk" peşine ve batı icadı AB ve sayısız yem peşine düşerek 12 Eylülü zafere

taşıdıkları için suçlanabilirler. Çünkü demokrasiyi her yerde aradılar, bir tek kendi var ettikleri 70'lerin isyan ruhunda aramadılar. Piyasa savunucuları solun ruhunun piyasa tarafından nasıl manipüle edildiğinin kanıtı olarak o ruhun simgesi olan Che'nin şimdi artık tişörtler ve bereler halinde işporta tezgahlarını doldurduğuyla övünürken anlatmak istedikleri, zaferi Che'nin isyanının *ruhu değil* piyasanın yani *paranın kazandığıdır*. Ya biri değer taşır ya da diğeri fakat ikisi birden asla. İşte bizde solun büyük ölçüde liberalizme ve islama yani solun dışına göçüyle yaşanan yıkımın nedeni buydu. Sanki bunun ortası varmış gibi binlerce teorik kılıf icad edilir ve bazen hayat boyu süren münazaralar yaşanır, kuşaklar harcanır. Oysa basittir, biri bireyin artık "bizzat kendi amacı"nın olamayacağı bir uzamda, onun kendisiyle ilişkisinin tamamen yeni bir biçimini, yeni bir hayatı kurma sevdasıdır, diğeri bireyin kendi amacının her şeyden kutsal olduğu, hatta bunun özgürlük olduğu ısrarıdır. Bu ısrarın bedelini sistem bir tür rıza ya da muhalefetsizlik olarak tahsil eder. *Edebiyat Eleştiri*'de (1992-95) bunun trajik örneklerini sunduk. Savunduğu piyasa değerlerine sol diyebilmek için, ona önce demokrasi diyen, onu felsefi, sosyolojik argümanlarla besleyen epey bir örnek şahsiyetimiz var hatıratımızda. Türkiye'de soldan gelen epey bir aydın ve akademisyen ciddi ciddi sermayeyi ve onun çıkarlarının savunusunu seçmiş ve bu seçimini aklamak ve onurlu kılmak üzere de piyasa normlarını demokrasi diye pazarlamaya kendisini adanmıştır. Özetle, 80'sonrasında birçok farklı kulvara ayrılan, 70'li yılların umut dolu gençlik hareketleri ya da ayaklanma denemeleri, Türkiye'de ilk ve son kez, iktidar ve duygunun *kuruluş*tan bu yana birbirine en yaklaştığı tarihsel uğraklı.

Dergiler böyle bir sol kuşakla nasıl ilişki kurabilirdi? Ya da böyle bir sol kuşağın dergileri nasıl olabilirdi? İlk elde 'koğuş ağa'sından izin evrakı olanlar 'Marksist, devrimci, en insan, en insancıl, en hakiki insancıl' dergilerdi. Bunlar daha çok nihai referansı 'İnsan' ya da 'İnsanlık' olan, dergilerdir. Cumhuriyet'in en temel değeri olarak hümanizm (batıda bu 14 yy.'a Erasmus'a kadar geriye tarihlenir), özellikle 'burjuva hümanizmi' Türk solu için her zaman büyük bir karmaşa olmuştur. O tekilliğinin varoluşunu -devrimin pek de hümanist olmayan şiddetini- evrensele ancak hümanizm -failin duygusu- aracılığıyla açmaya çalışmıştır. Bu eğilim Marksizmin hümanizmle hastalıklı ilişkisi nedeniyle solda iyice kökleşmiş, bir yanılla Cumhuriyetle gelen Erasmuscu, Rousseaucu hümanizm, öte yanılla da sosyalist gerçekçi kuramın 'insan merkezli' metafiziği yoluyla gelen hümanizm aynı 'solcu' kişide birleşerek adeta politik bir kimlik, ya da politik kimliğin meşruiyetinin kanıtı statüsüne oturmuştur. Bu sosyalizmi hümanizmle okuyan dergilerde yapılan şey, klasiklerden bol bol alıntı seferberliği eşliğinde, halkın hoşnutsuzluğu üzerine güzellemeden, kin ve nefret yüceltmelerine dek gelişen bir düşmanlığı idealleştirmektir. Bir yanda bu ajitasyon propaganda, yani bugünün tabiriyle kendi söylediğiyle kendini gaza getiren amansız bir kin, düşmanlık ve nefret söylemi, fakat öte yanda aynı anda sanki bu söylemi gizlemek istercesine ruhları, 'insan ve 'insanlık' gibi yüce mitlerle aklayan, kutsayan bir 'İnsan metafiziği', -antropolojik felsefenin dipsiz kuyusunda bulunan huzur... Bu metafiziğin sevgi çorbasıyla pişirilmiş sulu sepken insancıl şiirlerini hiç anmamayı tercih ederim. 90'larda çitını çıkarmadan birer birer tarih sahnesinden ayrılıp, *kavgasız dövüşsüz yerini İslamcı dergilere bırakan* sol dergilerdi *bunlar* ('bunlar' sözcüğünü 70'lerin ortalarından 80 ortalarına kadar entelektüel iktidar olan dergileri ve

kadrolarını işaret ederek çok bilinçli bir biçimde kullanıyorum). Ve o 'bunlar'ın bugünkü halleri içler acısıdır; yaşamdan ayrılanlar bir yana, hala 'koğuş ağalığı' oyununu oynamaya çalışanlar ya da işte sağda solda bir ünvan, bir başkanlık, müdürlük, veya Avrupa'nın az gelişmiş ülke tebasına lütfettiği uluslararası payeli üyelikler vb. Falan... Tüm sıfatlarından, ünvanlarından sonra senden geriye ne kalır diye sorsa biri, ve sol işte o senden geri kalan yerden başlar dese başkası, bu "İnsan dini"nin solcularına bu nasıl anlatılır? İnsanda varlığı değil özneyi ve onun sıfatlarını görenlere sol nasıl anlatılır?

Solun dışındaki şu cezbese adamı delirten, vaat çeki limitsiz burjuva dünyasına gelince, orada Modernleşmenin hümanist tanrısı, dergileri her ne kadar bir edebiyat dininin yeri yurdu, bir şiir tapınağı olarak görüyorsa da bakmayın siz, işlevi son kertede piyasaya memur yetiştirmekten öte gitmez. Fakat çok narin, çok içli, çok edalı konuşur bu memurlar, çok derin mevzulardan bahseder, derinliği edebiyatçılıklarının kanıtına çevirmek için kışkırtıcıları yırtarlar metaforların. Sonra da kalkıp, demek ki derler ki kıç yırtık metafor *biçimi* dışındakiler sanat değildir, propagandadır vs. Gerçi bugünlerde durum değişti. Çünkü postmodernden sonra ne derinlik kaldı ne de mevzu, varsa yoksa "neremi nasıl hangi edebi kılıkta görünür kılarım?" muhabbetine geldi dayandı. "Kardeş senin şu *küratör* var ya, hani Ebru'nun *enstelasyonunda* tanışmıştık, işte onunla dün bir *performans* izledik, ay kız sorma valıy..." Satacak görünürlüklerin var mı? Yani malın var mı, malın? Sanat bugün bu. Dolayısıyla modernde en azından kendi bunalımıyla boğuşan sanatçı diye bir tipoloji falan vardı, postmodernde başkalarının acılarını kendi çıkarına öğüten bir pragmatist, bir teknisyen, bir profesyonel, bir manipülatör var artık. Bir hırsız, yaşanmışlıkları çalan, duyguları ve duyarlılıkları medya formatına döküp satan ve bundan para ve ün kazanan girişimci sanatçılar. Bugün bu grafik-animasyon teknisyenlerini, bu 'efekt' sihirbazlarını küçümsemeyelim, ilk çağda büyücüler ne yapıyorlarsa bugün aynısını, hem de psikolojik, sosyolojik her açıdan aynısını yapıyorlar. Her neyse duygulanım, duygu bunlara sahip olmak ve bir anlam dünyası kurabilmek başka bir şey, bunların satıcılığını yapmak, yani, duygulanım tüccarlığı tümüyle başka bir şey.

Şimdi Sınırdaki dergisi bu iki şemanın ikisine de uymuyor. Yani ne hümanist sol dergi geleneğine ne de modern ya da postmodern burjuva tarza uyuyor. Frankfurt okulu meselesine hiç girmedim. Sınırdaki'nin bu okulla anlam dünyaları açısından hiçbir yakınlığının olmadığı çok nettir ve ayrı bir bahistir. Bu netlik Sınırdaki için değil, öncülü *Edebiyat Eleştirisi* için de hatta bir anlamda *Edebiyat Dostları*'(1986-89) için de geçerlidir. Şunu demek istiyorum, *Sınırdaki* için konuşursak o esas olarak ilk sayısında söylediği gibi özellikle bir "eleştiri" dergisi olmayı seçmişti. Aslında daha doğarken, ölümü seçmek gibi bir şey. Yani, bir eleştiri dergisi olmayı -bunun elbette tarihsel arka planı var- seçiyorsunuz, fakat aynı anda içine doğduğunuz ortam, çok temel olarak modern bir ethos olan eleştirinin (modernizmin sonuyla birlikte) kendi sonunun da yaşandığı, yani eleştirinin ölmekte olduğu bir zaman dilimi. Sınırdaki ne yapabiliyordu; Modernizm aynen devam ediyor, bilimsel ilerleme, antropik felsefi varsayımlar ve politik teoloji rehberimizdir yaşasın Marksizm-Leninizm mi; yoksa yine modernizm devam ediyor fakat şimdi modernliği biraz daha ileri taşımamız lazım yaşasın evrensel ahlak hoş geldin küresel demokrasi mi? *Sınırdaki* ikisini de seçmedi, seçemezdi, çünkü arkasında *Edebiyat*

Eleştiri orada *duruyordu*. Ölmekte oluşun ortasına doğmanın iki türü vardır; ilki, tüm argümanlar iflas eder, ölümün soğukluğu cümlelere siner, umut biter, kolektif tahayyülün tüm versiyonları anlamını yitirir ve dergi kapanır, bu içerden bakıştır ve ölenle ölüdür. Frankfurtçular bu anlamda son derece dürüsttüler, modern eleştirirken diyalektik olarak kendilerini eleştirmiş, modernin ölümünü anlatırken kendi ölümlerini anlatmışlar, bunun edebiyatını yapmışlardır. İkincisi; bu ölümü ya da kopuşu sonuna, sınırına dek itelemek, sona erdiği yeri, yani modernizmin bittiği yeri genişletmek. Modernin yanılışı, ikililer arasındaki ilişkiyi olumlama ya da olumsuzlama moduyla sabitleyen bir politik teolojiye mahkumiyetidir. Genişletmek bu mahkumiyeti ortadan kaldıran, ondan kopan bir yer, konum, koyut icad etmek demektir. Ama bu gökten düşmez, gidenen gelecektir. Batıda 20. yy ortalarından beri çok büyük bir tartışmanın yaşandığını ve bazı geçici sonuçlara ulaştığını biliyoruz. Modern eleştirinin öldüğü yeri genişletmek, eleştirinin ortadan kalkışına değil, onun sonrasına, eleştiri sonrasına varmayı getirdi. İkililer artık diyalektiğin değil paradoksların konusudur. Diyalektiğin yerini özellikle son yıllarda paradoks aldı. Paradokslarla düşünen, paradoksları göğüsleyen ontolojik bir materyalizm, kolektif tahayyül için yeni bir durum yarattı (paradoksla düşünmek ve paradoksu göğüslemek, her ikisi de çok güçlü anlamlara sahip bu iki kavramın yeterli izah yeri burası değil, ama ilkinin sonsuzluk açısından düşünme -sonsuzu sonluya kaydetme- ikincisinin ise onto-politik bir yaratım olduğunu belirtmekle yetinelim). Sınırdaki tam da bu düşünce hattının düşünürlerine başlıca metinlerinin çevirileri ile geniş ölçüde yer vermeye çalıştı. O halde Sınırdaki'nin misyonu için uygun terim 'eleştiri'den çok *Genişletme* olabilir. Sınırdaki, düşünceyi 'genişletmenin' dergisi olmaya çalışmıştır. Bir ideolojinin sınırında duruyorsanız, ya da sonsuzluğun bakışından bakıyorsanız onun dışını, sınırlarını, onun dışında ve ondan farklı olan hayatları görürsünüz, fakat o ideolojiyi yaşıyor ve ona içerden bakıyorsanız onun sınırının sonsuzla örtüştüğünü görürsünüz. Bu anlamda 'Sınırdaki' sözcüğü, modernliği sonsuzun (özgürlüğün, eşitliğin) bakış açısından görebilme olanağı sağladığı ölçüde her zaman onun en uç, en dış çeperi, sınırı olarak düşünülür. Kısaca 'sınırdaki' olmak, merkezsiz düşünebilmenin koşuludur. Tabi kendini 'özne' ilan eden okurla buluşması da aynı ölçüde zordur. Şimdi bu üç öge; eleştiri, genişletme ve sınırdaki duruş, Sınırdaki'nin ne bir tek adam ne de bir kadro dergisi olmadığına, olmak istemediğinin kanıtıdır. Merkezi (hiyerarşik olmayan) bir yaşam düşleyen insanların bu düşüme merkezli (hiyerarşik) bir yapıyla görmeleri mümkün olamazdı.

2- Nisan-Mayıs 2005'teki ilk sayısında 80'lerin ortasında çıkmaya başlayan Edebiyat Dostları ve yine 90'larda çıkan Edebiyat Eleştiri dergilerine değinileriniz vardı. Bir eleştirel duruştan bahis açarak Sınırdaki ile bu dergiler arasındaki ilişkiye değiniyorsunuz? Biraz bu mesele hakkında konuşabilir miyiz?

Sınırdaki' elbette bir 'tarih'e doğuştur. Ya da, ilk 'Edebiyat Dostları'nın açtığı yola diyelim bir döküldü. Abartmadan ve çok da etkili olduğuna inanmadığımı da belirterek diyebilirim ki, Türkiye Edebiyatı'nın resmi tarihinin altında, ya da yanında bir yerlerde, bir de bu edebiyatın 'kara tarih'i vardır. Yani mitlere, putlara saldıran, ne mürit, ne şakirt ne de militan olmayan, buna ihtiyaç da duymayan ve düşünce hareketleri; ideolojileri, bayrakları, sınırları olmayan bir

kara tarih. Adsız bir sürü insanın kotardığı bir iştir bu. *Edebiyat Dostları* bence bir yönüyle böyle bir pratikti. İşin önemli yanı *Edebiyat Dostları*'nın edebiyatın resmi dili dışında bir dil kurmuş olmasıydı. İlk olan buydu. Koşuş ağalarından icazet istemiyor tersine o 'ağalık düzenini' sorguluyor, putlarla savaşıyordu. 'İlk' olmak her zaman bir 'anlam'ın ilk oluşuna dayanır. *Edebiyat Dostları*'nın ilkleri arasında, daha önce bazı dergilerde denenmiş fakat bizzat hümanizm ideolojisiyle alt edilmiş bir 'Maddecilik', tüm insancıl saiklerden uzakta, oldukça gerçekçi bir dil ve üslup altında *Edebiyat Dostları*nda varolabilmişti. Bu maddeci duruş nedeniyledir ki, bugün işlevleri -bu ülkedeki her tür isyan ateşini söndürmek olduğu- artık apaçık ortaya çıkmış olan aydınlara yönelik kuşkucu bir tavır, bu dergi sayfalarında ortaya kondu. Şimdi detaya girmeyeyim fakat fasiküllere tek tek bakılırsa neredeyse hiçbirinde hümanizmanın bir etkisi okunamaz. Hatta tersine sosyalizmi insan ve insanlık üzerinden okuyan geleneğe karşı sert bir karşı tavır konduğu bile görülür -en azından yazılarımda ben bunu amaçladım- (bkz. *Kültürel Terörizm*). Bu ülkede hümanizmin etkisi dışında eğitim, politika, edebiyat vb. yapmanın imkânsızlığı düşünülürdüğüde, dergiciliğin ne denli türdeşleşmiş bir meşguliyet olduğunu kabul etmek ve görmek gerek. Bunun doğal sonucu olarak 'farklılıklar' nihayet bir iktidar açlığı dışında hiçbir şeyle makulleştirilemez. Bu da solun çekip giderken bile kendinden sonraki kuşağa bıraktığı kötü bir mirastır, daha doğrusu içinde yetiştirdiği kültürden aldığı kötü mirasa ihanet etmemiş olması kötü bir mirastır.

1992'de *Edebiyat Eleştiri* teori alanında postmodern çağa, pratikte ise entelektüel iklimine hakim olan sol aydınların geri çekildikleri ve yerlerini hızla İslamcı aydınların aldığı bir entelektüel iktidar değişimi dönemine doğdu. Bu, *Birikim* dergisinin baş rolü oynadığı ve solun entelektüel ve kültürel pratikten bir bütün olarak tasfiyesi hareketiydi, ve özellikle Medya patronlarının desteğiyle 1985'lerden itibaren uygulamaya konmuş bir projeydi. Tasfiye olan solcu aydınların bıraktıkları alanlar cemaatin büyük desteğiyle İslamcı aydınlara geçiyor, ve o alan zaman içinde dönüştürülüyordu. *Birikim* buna çoğulculuk ve demokrasi gerekçesiyle sahip çıkıyor ve daha dün "Şevki Yılmaz" formatındaki ahlaki zirveleri alkışlayan İslamcı şahsiyetler bugün *Birikim* tarafından sol aydın kamuoyuna meşru bir entelektüel olarak takdim ediliyorlardı. (Kanaatim: sahici İslamcı bir zat [tutarlı bir duruştur] asla sahici anlamda modern bir aydın [tutarlı bir duruştur] olamaz, tanım gereği olamaz. Bunun aksini tanıma ve kabullenme sahtekarlık, yalancılık ve onursuzluktur). Ve yeni gelen kuşaklar bu adamların evveliyatından bihaber, ataerkil kültürün toplam kapasitesinin net ifadesi olarak 'doğal beceri' den başka sermayesi olmayan bu zatları hayran hayran dinliyorlar ve alkışlıyorlar. Solun bu tasfiye sürecinde 70'lerin sonları ve 80'lerin ortalarına kadar sola 'akıl' veren onca dergiyi çıkaran, (biraz önce 'bunlar' dediğim 'onca dergi'ye birkaç örnek; *Yarın, Bilim Sanat, Yeni Düşün, Yazko Edebiyat, Yazko Çeviri, Militan, Güney, Türkiye Yazıları, Somut, Gerçek Sinema, Sanat Emeği...* daha aklıma gelmeyen nice dergi) solun büyük edebiyatçıları, filozofları, sosyologları tek tek ortadan kayboluyor (1990-95 arasından bahsediyorum) adeta sırta kadem basıyorlardı. Ve ne *Birikim*'e ne de İslamcılara tek laf eden bir Allahın kulu solcu ortada yoktu (hata yapmayayım sol politik-teori ile uğraşan bir ya da iki dergi çevresinden birkaç dürüst insanın itirazlarını hatırlıyorum). Yani durum şuydu, 1992-93'de *Birikim*'in İslamcılarla kol kola, sola karşı meydan okuyuşuna, soldan çit çıkmamıştı. 70'lerin Jdanovcu edebiyat

patronları (elbette enterne edilmiş fiziksel koşullar altındaki devrimcileri tenzih ederek konuşuyorum) en azından döğüşe döğüşe çekilmenin onurunu yaşamayı ve yaşatmayı dahi becerememiş bir tiptir. Becerememek bir yana tepki koyacağı yerde tersine *Birikim* loncasıyla birlikte görüntü verme yüzüzlüğünden de geri durmamışlardır. Bu aynı tipler, ya da en azından bazıları, bugün hala utanmadan 'koğuş ağası' raconu kesmeye devam edebilmektedirler. Yine de 92-95 arası *Edebiyat Eleştiri* bu konuda en azından tarihe düşülen bir dipnottur; İslamcı ve liberal aydın sultasına karşı direniş, -zamanında çıkarılmış- bir davetiyedir.

Edebiyat Eleştiri öte yandan, postmodern teoriyi tüm veçheleriyle tanıtmaya ve tartışmaya yönelik bir uğraşın ortamı olmuştur. F. Nietzsche, L.Althusser, F.Jameson, M. Foucault, J.Baudrillard, C. Belsey, E. Said, R.Barthes, Hal Foster, G. Vattimo, R. Boyne, F. Lyotard. vb. bir çok postmodern kuramcı ve düşünüre, önemli metinlerinin çevirileriyle birlikte *Edebiyat Eleştiri*de yer verildi. Herhalde 92-95 arasında tam da o solun tasfiye yıllarında, kimsenin ilgilenmediği (oysa yaşanmakta olan İslamlaşma ve küreselleşme sürecine ışık tutan kuramsal metinlerdi bunlar) postmodern teoriyi *Edebiyat Eleştiri* bilebildiğim kadarıyla tek başına tanıtmaya çalıştı. Solun bu ilgisizliği, ya da daha doğru söyleyişle materyalist olmaktan çok metafizik olan solculuğu, postmodernin bağıra bağıra anlattığı küreselleşmenin dünya ölçeğindeki saldırısına karşı bir pozisyon almasını engelledi. Aradan 20 yıl geçtikten sonra bugün bile bu ülkede hala küreselleşme karşıtı bir dil ve politika yoksa bunun sebebi liberal solcuların sermaye yandaşlıkları olduğu kadar, ortodoks Marksistlerin dindar solculukları ve koğuş ağalıklarıdır. Kısaca *Edebiyat Eleştiri* yapabildiği ölçüde putlarla başı hep dertte olan bir kavga dergisiydi, hem liberallerle, hem İslamcılarla hem de ortodoks solcularla.

Sınırdaki neredeyse *Edebiyat Eleştiri*'nin bir devamı olarak 2005'te, on yıl sonra yeniden, yayın hayatına girdi. Fakat bu kez derginin ana sorunu postmodernizm değil, bizzat küreselleşme idi. Dolayısıyla dergi daha çok politik felsefeye yönelik bir yayın izledi. Örneğin daha ilk sayısında Jacques Ranciere'in, "Demokrasi ya da Konsensus", Etienne Balibar'ın "İnsan Hakları" ve "Yurttaş Hakları" modern eşitlik ve özgürlük diyalektiği" gibi çok temel iki makalesiyle, tartışma bağlamını tanımlamaya çalıştı. Daha sonraki sayılarda bu bağlam A.Badiou, M.Blanchot, P. Macherey, P. Bourdieu, D. Kellner, I. Shapiro, G. Agamben, gibi günümüz Batı dünyasının önde gelen düşünürleriyle Ranciere ve Balibar'ın ortaya koyduğu gündemler üzerine gidildi. Sadece sol düşüncenin günümüzde geldiği boyutları sergileyen bu çeviri çabası bile Sınırdaki'yı okurunun ona gösterdiği ilgiye layık bir çaba olarak değerlendirmek için yeterlidir. Sınırdaki edebiyata fazlasıyla yer verdi ve vermeye çalıştı. Aslında tam 'edebiyat' denemez, hep edebiyat üzerine oldu metinler, belki poetika denebilir. Evet poetika dergide önemli bir yer tuttu, her biri iki yüz sayfalık fasiküllerden oluşan ve üç ayda bir yayınlanan derginin örneğin 12. sayısı 'Dostoyevki'nin gölgesinde' idi. Harika bir çalışma oldu. Bütün sayılar için kuşkusuz 'harika' sıfatını çekinmeden kullanabilirim. Katkı koyan çok değerli insanlar, kocaman yürekleri, korkusuz ve keskin dilleri olan bir avuç muhalif insan. Sınırdaki onların eseridir.

3-Derginiz İzmir'den çıkıyor. İzmir dergicilik tarihimizin önemli şehirlerinin başında geliyor. Sınırdaki da dahil edersek, İzmir'in dergicilik süreci hakkında neler söylenebilir?

Doğrusunu isterseniz, benim için İzmir, İstanbul, Ankara, belki Malatya, Diyarbakır ne ise odur, oralarda ne kadar insan tanıyorsam İzmir'de de o kadar tanıyorum, yani çok değil. İzmir'in şehir olarak kültür tarihine de çok vakıf değilim. Bakın siz diyorsunuz dergicilik tarihimizin önemli şehirlerinin başında geliyormuş, ben bunu örneğin çok fazla bilmiyorum. Şu kadarını, yani 1915-16'lardaki *halka doğru* hareketinin İzmir'den başladığını ve ilk derginin Celal Bayar tarafından epey de uğraşarak çıkartıldığını falan biliyorum ama benim için İzmir'in kültür tarihi bulanık, okuyup tanımam gerek. Yine de son 23 yıldır burada yaşıyorum ve sadece gözlemlerim var. Demokrasi kenti falan diyorlar, ben anlamıyorum, bireylerin kendi çıkarları uğruna birbirlerinin boğazlama özgürlüğü ne zamandan beri demokrasi oluyor. Hayır görebildiğim kadarıyla İzmir, metaların iktidarının hüküm sürdüğü bir piyasa kentidir. Ve ahlaki normları büyük ölçüde metaların değerlerine dayanır. Bu cümleyi kurmamı mümkün kılacak yeterli süre geçirdim bu kentte. Son derece duyarlı, dost yüzlü insanlar tanıyorum. Bakın bir kimlik (burada İzmirlilik) üzerinden konuşmaya çalıştığım zaman ne kadar zorlandığımı görüyorsunuz. Bunu yapamıyorum, kendimi toprak, kent, kan ya da etnik gibi bir *kimlikle* hayatım boyunca hiç tanımlamadım, hiç kimseye de böyle kimliği dolayımıyla yaklaşmadım. Fakat yine de sorunuzdan sonra İzmir hakkında çok şey bilmediğimin farkına vardığımı söylemeliyim.

4- Sınırdaki, şiir yayınlamakla beraber aslında eleştiri ve kuram dergisi olarak öne çıkıyor. Türkiye'de bu anlamda hem eleştiri dergiciliğini, hem de eleştiri dünyasını konuşursak neler söylenebilir?

Kuramsal dergiler dediğimiz zaman Türkiye bu anlamda -özellikle 70'li yıllarla birlikte- bir gelişme ve zenginleşmeye sahne olur. Hatta üniversite içi ya da dışı belirli aydın toplulukları (dilbilimden sosyolojiye, tarihe ve psikolojiye kadar) çeşitli ilgi alanları bağlamında çok yetkin dergiler üretmişlerdir. Örn. 70'lerin sonlarında, Hacettepe idari bilimler kökenli bir dergi, "*Batı Edebiyatları Araştırma Dergisi*" önemli bir kaynaktı, yine aynı tarihlerin Hacettepe Ü. Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünün *FDE* dergisi, hem bizim roman ve romancılarımız hem de Fransız yazını, ya da Yeni Roman akımı gibi alanlarda çok kapsamlı araştırmalar yapıyor ve yayınlıyorlardı. Aynı bölümün, Baudelaire, Maupassant, Duras özel bölümleriyle *Frankofoni* ortak kitapları vb. sol edebiyat adamlarını ilk kez, gündelik duyarlıkların kaşınması dışında kuramsal bir çerçevenin tartışılması mecburiyetiyle karşı karşıya bırakan ilk 'eleştirel' dergi 78-80 arası yayınlanan Enis Batur'ın '*Yazı*' dergisidir. Her ne kadar kapağında kültür dergisi yazsa da, eleştiri yazılarının ağırlığı ve yankılanışı o gün için çok büyük ve önemliydi. Hatta diyebilirim ki, Nurullah Ataç geleneğinden beslenen tenkitçilikten sonra muhakkik anlamında sorgulayıcı eleştirinin belki -Hüseyin Cöntürk dışında- ilk örnekleri bu dergide verildi. *Yazı* dergisi, referansları dört beş tane rus metafizikçiden (örn; Moissej Kagan, Gennadiy N. Pospelov, Avner Ziss, Horst Redeker vb.) ibaret olan Sosyalist gerçekçilik Jdanovculuğunun

Türkiye şubesi büyük edebiyatçıları gerçekten şaşkına çevirmiş olmalı. Çünkü solun ortodoks referanslarında yanıtı bulunmayan sorularla *Yazı*'nin her sayısında ve ilk kez karşılaşıyordu. Üniversite gençliği (yani solun doğal tabanı), *Yazı*, *Oluşum* vb. E.Batur patentli her yayında, klasik Marksist ezberin dışında kendileri için yepyeni bir dünyayı, Batı'nın düşünce ve edebiyat dünyasını tanıyorlardı. 70'lerin başından itibaren klasik sol literatür öylesine hakim ve kuşatıcı idi ki Türkiye'de sol, farklı bilgi kanalları ile ancak 78'den 80'lerin ortalarına kadar süren bir E. Batur yayıncılığı aracılığıyla karşılaşıyordu. Durum şok ediciydi: M. Foucault'yu, G. Deleuze'u, farklı Bir Nietzsche'yi, Luis Borges, James Joyce, Mc Luhan'ı, Octavio Paz'ı, Roland Barthes'ı, Gerard, Genet... *Yazı*'nin her sayısında farklı bir cepheden farklı bir eleştiri geliyordu. *Yazı*'yla başlayan ve başka bir çok yayınlara artık bilini hale gelen, Klasik Marksizm'e yönelik Avrupa kökenli eleştirileri görme noktasında; solun büyük entelektüelleri hala 'insan' ve 'insanlık' muhabbeti temelinde bir tür dindar solculuğu sürdürüyor fakat ne Althusser'in Stalin ve kuramsal hümanizm eleştirisini ne de yapısökümün modernizm eleştirisini görmemekte direniyordu. Böyle konuşmaktan haz duymuyorum ama gerçek şu; hayır klasik Marksizme ve modernizme yönelik eleştirileri Türkiye sol aydını görmedi, görmek istemedi, ancak dünya yoksullarının isyan bayraklarını açtıkları 2011 başlarında bunun bedelinin bir yok oluş hüznü olarak ödenmekte olduğunu sanırım görüyorlardır. *Yazı*'nin etkisi şu olmuştur; açıkça sol'un gençlik ve aydınlar arasındaki itibarı sarsılmış, küçük burjuva gençlik *Yazı* ve daha sonra Enis Batur'un '*Oluşum*'dan başlayıp YKY'nin *Cogito*'suna, kadar çıkardığı ya da yönettiği dergiler etrafında bir toparlanmaya yol açmıştır. 80 sonrasında bu cereyan ciddi ciddi yerli malı burjuva sınıfının değerlerini ve duyarlıklarını paylaşan ve yaşayan bir kuşağın oluşumuna evrildi.

Öte yandan kuram dergiciliği dendiğinde M. Belge' loncasının '*Toplum ve Bilim*' dergisi külliyatının önemi ve yıllar içinde yerine getirdiği işlev hakkında da konuşmak gerek. Aynı şekilde *11. Tez, Sınıf Bilinci, Marksizm ve Gelecek, Teori ve Politika, Doğu Batı* gibi çok önemli dergileriyle Türkiye teorik alanda çok ciddi bir zenginliğe ve ufka sahiptir. Ancak çok temel bir sorun her yerde ve nerdeyse hep birlikte yaşanıyor; J-L.Nancy'nin sorduğu şekilde özetlemiş olayım. Modernite hakkında karar vermek; demokrasi moderniteden yani teolojik politikten kopuşun ürünü mü olacaktır, yoksa teolojik politikin bir yeniden biçimlenmesi mi? Her şey, edebiyat, sanat, bilim, politika ve demokrasi, bu kararla ilgilidir. Türk aydını kuram ve eleştiri alanında mutlaka çalışmalar yapıyordur, ancak bu hayati soruya yanıt verilmeden yapılan her çalışma gelip bu 'karar' duvarına toslar. Olaylar ve yıllar ısrarla bu kararın verilmesi için diretiyor fakat Türkiye aydını (çoğunlukla) hiçbir şeyden değil, sadece bu kararı vermekten kaçmıştır.

5-Vicdan, Retorik, Şiddet ve İletişim, Edebiyat ve Politika gibi birçok mesele üzerine eğildiniz. Sınırdaki bu meseleler üzerine çeken gerekçeler nelerdir?

Gerekçeler...Sanırım yukarıda epey anlattım...

6-Sınırdaki günümüz şiir, edebiyat ortamını nasıl değerlendiriyor?

*Sınırd*a 2005-2009 tarihleri arasında 4 yıl süreyle toplam 12 sayı çıkabildi. *Sınırd*a'nın şu anda artık yayın hayatından çekilmiş olması sanırım bu soruyu yanıtlamayı gereksiz kılıyor. *Sınırd*a dergisine gösterdiğiniz ilgi için ve geç de olsa kendisini tanıtmaya fırsatı verdiğiniz için gerçekten çok teşekkür ederim.

31 Ocak 2011

(*). Bu yazı, 2011'de, sanırım taşra dergileri ile ilgili bir koleksiyon kitap çalışması için *Sınırd*a'nın tanıtımıyla ilgili benden istenen söyleşi formatlı bir yazıdır. Buraya değişiklik yapmadan, -dergilerin kayda geçmesi amacıyla-, aktarıyorum 11.10.2017